

Detail History of a Tribe

J.A. Kuaha

indexed Some notes on ancient Tswana ~~and~~ history and custom

TOI
4/p partly
walled
5-
70

Sebaka sa batswetla, se hlaloxile Botxalaka. (Rhodisia) Kxosi ya mathomo ele Morena Mamba. A ena le bana, e moholo ele Motendima, Moratho oa bobedi ele Tswēle. Byale Mamba a hwa yare xoba a hwe, bana ba xa xwe. Motendima letswele balwa, E moholo a fenyā moratho ele xo Tswēle, are xomo fenyā ena yo monnyane Tswēle a tšelela mošē ona wo Udi (dimpopo.) A itheya le bitšō le leswa are ke ena Tepananyeka. A hwetša monna yo barexo Sebola a dutšē Tzata; Tšelele, Sebala are o ngwana wa bo rena e ka Kxona o dale Kxauksi le Kena. Ka polelo e byalo Tswēla a dula Kxauksi le Sebola. Bobedi bya bona, ba thomo ho ntho mosola, a ho bolaya Diphoofo. Dirope tsa diphoofo do iswa xo Sebola xo mošōma. Sebola a tšeya dinama tšela tšā mesōmo o di boloka ntlong, a te batseta xoba motseta a ha xo loba, Kxosi ere. aowa ntlo a sa le metsi fase; Byale ba xo Tembonanyeka ele xo Tswēle, ena a re xo bolaya diphoofo, a apeye dinama me batho kamoka batle xo ja dinama, me a fele a dira byalo ka mehle, a yare ka tsatsi le lengwe, bare xo bolaya diphoofo, ba setre bo hlwa bo isa dibexo xo morena Sebola, Sebola a belaela ba keng sa dibexa,

are keng le sa hlwe le bexa; Byale bare xo ena o tlile o le mohlanka wa rena ke re tšwa kwa Botxalaka a xomo xona mo taba tsa selokre xwa ba le mofereferere ba thoma ntwa, Sebola are le hweditšē nna mo mosi wa Udi. Naxa ke ya ka, Ba xa Tswēle ba xatla Sebola, a tšaba a tšadula Thabeng o barexo Zabonpya, ba motšosa Zabonpya a Thšabela Thabeng ya tšete, le tšona a tšoswa a Thšabela Matšema. Ke xore "ke tla na, ke lemo". Xole byalo a tšoswa matšema, a Thšabela Mabambo. Sebola byale ba xa Tswēle. Bare xo ena, mo Mabambo o ka dula re a xo tšamelela, o wa rena lenaxa ke ya rena.

Morena Tabananyeka Tswēle a hlalola Lebepe, xo yo beya morwa wa xa xwe Sebasa xore a buse fase la lebepe, a Lebepe a thšabela, Mabola, le xo na a tiwa, xwa bewa morwa wa Tswēle, ele xo Kabōta.

Byale Tabananyeka a tšhwa. Setulo se tšewa ke morwa wa xa xwe Thohoeatou wa lapa la xaxwe la borena. Byale Thohoeatou a tla a thšanatswa ke, Sebasā Kabara, le mphafudi xo mo bolaya a thšaba. a thšaba le morwa wa xaxwe mpofo le Mandiwana le Rathopo. Byale ba phafala ntwa e ba be ba tswile Meraka, ba hwa papaxo ba a tšoxile, asa bolawa, le lebitla la xaxwe le lehono xa le tsebye

Mpofo Morwa Thohoeatou a thoma borena a nnoši, a thoma ka xo phama Raphola Tšanang Louis Trichardt. A ba le matla a phuna di xosi kamoka, bo Sebarā le di xosi kamoka tša Zoutpansberg. Kxosi yaba ena. Ka nako e, a belera, bana ele. Katsaele, le Kamaboya le Mmatšie. Byale Mandiwana a thoma ntwa le Mpofo, a dutšē Tswanek Sepeleongen

Byale ntwa ya Iwa le mandiwano, Mpofo xape a fenywa Mandiwano.
Bana ba mpofo -

Ratsoele le Ramaboya.

Ratsoele le Ramaboya eke ele bana ba mosadi, Et Byale bobedi xa bona balwa, byale moratho elisa Ramaboya a fenywa moxal Ratsoele. Ya a elisa a tloxa a ya a dula Maila's Kop. Tshaba e barexo Polaatsane; Ramaboya a moraha xape, byale a chabela Moletsi kxangri le Kiti Kaalbank; Ramaboya a bona manna xane ke Mmamokutapi Ramakxopa a mmolaya; Ratsoele a boya, a bitlwa ke ba xa ramokxopa, Byale xa fihla makxowa sehlapa sa Louis Trichart. Se hlopa se sa balaya Ramaboya. Louis a tloxa a leba sothaba tlati. Ratsoele byale a boya a dula Louis Trichart "Janane". Ratsoele Ramapulana a hwa; xwa khomexa di ntwa tra Tabana le Makxato Bara ba Ratsoele Ramapulana. Mo ntwenq ye Tabana le Matie wa Thika Makxato; Makxato a fenywa Tabane le Matie, me a tseya Naza e kamaka.

Customs

K34/70

a)

†a nyalo papaxwe morimane, boledisetsa morwa wa xaxwe. Papaxwe morimane le papaxwe ngwanenyana ba kwana ka ntle xa bana ba bona, ya ba byale †o tswa. Kapisano, ke †ore †o boledisetsa ba tswadi ba ngwanenyana, ka, Kxomo. Byale papaxwe moretsana, ošila fela, †hoko e ka ikanaxo le Tin Baking Powder — e kxalo le e nyane, ya †šewa †a xabla mokonyana Byale †o tswa pudi ya fola ye, †ramoso †o pudi ya fola †o tswa dikxomo †ra †o nyala. †ra lenyalo ele 4 †ra kxoro ele 2. moxongwe 6 lenyalo 2 kxoro. †e ele 8 †ra lenyalo, †re 2 †re diraxo 10 ke †ša — ceantšho la moradi. Byale †o tswa pudi ya mphaka wa dikxomo †re, ya boledi ke ya sekxata †o sa †olokela mphaka o; ke †ore †e o sa refe pudi ya mphaka †e di enwa nama ya †šona e swanetšho †o tewa ke wena, o nyuetsaxa ka †šona.

†o tswa nku ya papaxwe moradi, ke †ore Kumbala ka †koba †a xaxwe, e engwe, ke dingamela, ke †ore ya †akomela kxomo †re †a di †šona. Pudi ya †hupa, ke †ore ya †o †apa dikxomo †re, Pudi le pulšano eja mmoxwe ngwanenyana.

†e molho a sena dikxomo, a ka ngala ka nku †e masome a mabedi. †oba mexoma e ya sesotho e †šelelaxo ke †kalo, ya †šadi ke †šome le mentšo a mabedi, byalo byalo †o fihla †e o †šira lenyalo la †axo. E uile masoma o wa sesotho, o †e o sa nyalo fela, †o †e †ore †e †o †a wa le ntwa, ba uohlale ba rekiršho dikxomo wa reke yana wa e epele fare, † †oba wa a githle moweng. Ka †ore molho mong ntšweng kxomo di a †hupya, †omme ya rekiršho mexoma, ka †ša †axwe, o kxona †o reka †re dingwe ka moroso xa ntwa.

c)

†e ele moradi, a na le dikxomo, a se na ngwana, wa morimane, †ore monna yo mongwe ya a kwanaxo le ena, o kxapela dikxomo †re ikenexo lenyalo ka maha, a ya a nyala moradi, o †ase †e a nyetšo, †a la le bana, wa moretsana, o a †šewa a fiwa moradi yala mong wa dikxomo, †o ba moradi wa †axwe, jena Moradi moxoto o †la †šeya ngwanenyana, ya a moqe emongwe wa †o †o molho fela ka †o rata, †ore belexise ngwanenya, bana †le ba moradi moxolo ke †ore monna yo †a a uile moradi yo, o †šosa †ape la mokxikolo yo. †e †o †e †a ba le ngoana wa morimane, ena ka †ore ke monna o †šeya †abaka sebaka sa moradi moxolo, ke †ore sa dikxoma ya ebe kxari.

†e molho wa monna a ka †o adima dikxomo le †e a na le moradi le bana, fela o †a swanela †o motšwalla moradi bakeng sa †o ušša dikxomo †šela a †o †o nyalla moradi ka †šona.

(a) Lehu, xe motho a hwilo, ele wa mohlomphezi kapa mahumi, o epelwa ka le tlalo la kxomo e hlabyang, ka moraxo xo lehu la xaxwe ele ya xaxwe a phuthela ka fetlalo le, a epelwa kxakeng la xaxwe, Mathofela o epelwa mo xo epelang babany batho fela byale ka ena.
 Mohlaloxadi o tla dula ka hltong, le meriri ya xaxwe xo fihla xe ngaka e mahlisi ka pudi, byale xe a tswile, ngaka e a laola xone skaba, mahu ya s batatwa ke modimo ofe, byale ngake ene na le ke tina ke kxomo pele, ya medimo na? xa ele xana a ne beyang yana, xa ere xona xo ngakwe engwe, mahlomang ene tseyang tswika le tsetro ia ka nokeng le le epel tafung xone ebe yona kxomo, xo fihlela xe le bona kxomo; le xe ele pudi, ke xone byale xo phawa medimo.
 Byale mohlaloxadi wa sesadi o beolwa meriri a abelwa, manna, yo mongwe wa xobo.

To axamatso o maswa

xo nyakwa ngaka, ya tla ya laola mo, xomme yane hltiang kxadi, mahlomong malome waxo, ke xona xo engwa ledixa xo mme motsewa aswa. Byale xo mhlisiwa nku, ke xone ka yana matre o tlang xo thewa ka mafura a nku e xo tswa sehlare sa hlakantwa ke ona xo itatwa dipheko xo mma tra dikantwa motse. ke xone byale matre xe odirilwe byalo ke xone. s ee.

To tlela Kxori.

xxix

xe ke e motho gela, ke kxopela masadi wa ke xo dira byalwa xo rapilwa batho, ne xwa ke tswa xo bona kxori. Kxori xe o fihla xo yona, etlo xo lebosa ka mo chonaxa aa xona, mahlomang, o ka giwa, pudi, nku, xoba kxoma. le xe ele ntona, le yana e thwanetse xo dira ka yana isela e.

Tohlala

Molato Kxorong

(a) Mong wa molato, o isa selo xo kxori ele so kxoro, a. fihlela ye xo ntona xoba Moxoma; a xo ena manna wa xa semangmong s jete dilo tla ka Moxoma a re o-jete eny sa xaxo, Monna yo ene, "ke ke nyetse ngwana wa xaxwe", byale ngwana wa xaxwe o nthladile, Moxoma ene byale nyaka xorengi a re "ke nyaka isana bak". Byale Moxoma ene xo paponwe ngwanenyane, kwa bare ke nyaka bana; pretala moxang ene, "xa ke nyake xo mofa bana ke lamofa dipkomo", kxoro erate xotse ba xone ke kxomo tse ke, ke kxomo tse phuthaxo mena mbedi

xa + ona diphahle tše dingwe na trona ke dikae?
 yena ane! le nku tše lerome! fela thoto eo xa ke nayo,
 ke e nyabile, xa ke a ebana. Ksore e lla fetala ka tšore
 mofo bana +oba ngwana le mosadi wa +axawe, ka
 tšore xa ona, dikxomo tša xo molafela. Mosadi a ve
 nkare kxone xo ya! byale xape ksore eve, monna tšeya
 bana baxaxo, mosadi yo o llae xoba le bana toba
 ngwana, ~~xa~~ re lla ya ra tšeya ra tofa bona. Ke mosadi
 wa +axo malho ya ya ya wa dikxomo, xē a belexo, le
 monna yo a moratang, wena o tšeya bana, o lla lapa
 a boya baneng malha a tšofetše.

(b) Byale xo thae monna, malho yo ove ke nyaka dikxomo. tšaka
 wena oneng, yena ane awo! nna ke mofo dikxomo, ka
 tšeya, Bana baka le baxaxwe, Patio ene ona le kxomo
 tše kae! Kena le lerome la dikxomo xa ke nyala
 malho yo! le nku tše hlano, le pudi tše tšelelaxo.
 Tolokile, o natio na? Nthia dikxomo, bona kxoma
 di 10, byale mamane ke 5 kamoko ke 15. Kaxone o tšene
 ngoana wa +oxo ka bana ba +axawe, le ena o tšwana
 tše xo tšeya dikxomo ka mamane a trano. E. ke lla nthia
 ka tšore, dinamane ke tša kxomo tša +axawe. Dinku re shitiwa
 to dibala ka tšore di tšwala ka pedi, dipudi re sitwa
 to di hala ka tšore di tšwala ka Tharo, ke tona manna
 ya a hlalwaxo ke mosadi o tšeya dikxomo. Ya mokladisteng
 a tšeya bana, le mmawu bona. Malato byale o fedile, molafela
 o nthia pholo kxoro ya tšwalelwa.

End. S.398.